

بررسی عوامل مؤثر بر پذیرش بیمه محصولات گلخانه‌ای در استانهای تهران و البرز

پیمان قیاسی*، دکتر منوچهر انصاری**، دکتر ابوالفضل جوادیان***

چکیده

محصولات کشاورزی، همواره در برابر انواع خطرهای قهری و طبیعی قرار دارند و این در حالی است که ایران نیز، از بلاخیزترین کشورهای دنیا به شمار می‌رود؛ از همین رو، بیمه کشاورزی، بویژه در ایران، ضرورت خود را بخوبی نمایان می‌سازد. از سویی، مزیت‌های گوناگون پرورش گیاهان گلخانه‌ای از جمله نیاز به آب و زمین کمتر و امکان کشت در فصلهایی که گیاهان در فضای آزاد کشت‌پذیر نیستند و همچنین، وجود دانش آموختگان کشاورزی، توجه ویژه به این فعالیت را آشکار می‌کند. بر اساس آمار وزارت جهاد کشاورزی، حدود ۲۰۰۰۰ گلخانه فعال با سطح زیر کشت ۷۷/۱۰۰/۰۰۰ متر مربع در ایران وجود دارد. از دیگر سو، آمار صندوق بیمه کشاورزی در سال زراعی ۸۸-۱۳۷۸ در بردارنده تنها ۵۷۶ بیمه‌گذار با سطح زیر کشت ۱/۱۵۵/۸۰۰ متر مربع است که استقبال نکردن گلخانه‌داران را از بیمه این فعالیت نشان می‌دهد. هدف اصلی این پژوهش، بررسی عوامل مؤثر بر پذیرش بیمه محصولات گلخانه‌ای است. محدوده مکانی تحقیق استانهای تهران و البرز و محدوده زمانی، سالهای زراعی ۸۹-۱۳۸۵ است. داده‌ها از روشهای کتابخانه‌ای و میدانی و با استفاده از پرسشنامه جمع‌آوری شده است. جامعه مورد نظر نیز، به دو بخش تقسیم شد است، گروه نخست، بیمه‌گذاران، که برای تعیین تعداد نمونه، با توجه به تعداد اندک آنها از روش سرشماری، و گروه دوم یعنی گلخانه‌داران بیمه نشده، از روش نمونه‌گیری تصادفی طبقه‌ای با انتساب متناسب استفاده شد. دو روش آمار توصیفی و استنباطی برای تجزیه و تحلیل اطلاعات، به کار رفته است. نتایج آزمونهای انجام گرفته نشان می‌دهد، سابقه در حرفه‌های کشاورزی، باغداری و گلخانه‌داری، تنها عوامل تأثیرگذار از میان ویژگیهای فردی بر متغیر پذیرش بیمه است. در بخش ویژگیهای فنی-زراعی نیز، بین متغیرهای مساحت و نوع محصولات گلخانه و همچنین در بین ویژگیهای اجتماعی تنها میان عضو بودن در اتحادیه گلخانه‌داران با پذیرش بیمه محصولات گلخانه‌ای، رابطه مثبت و معنیداری برقرار است. هیچیک از ویژگیهای اقتصادی نیز، رابطه معنیداری با پذیرش بیمه ندارند.

کلیدواژه‌ها:

بیمه کشاورزی، صندوق بیمه کشاورزی، پذیرش، محصولات گلخانه‌ای

بیمه و
کشاورزی

سال هشتم
شماره ۲۷ و ۲۸
۱۳۹۰

مقدمه

یکی از مهمترین و بهترین روشهای مدیریت ریسک در بخش کشاورزی که امروزه مورد توجه ویژه‌ای قرار گرفته، بیمه کشاورزی است. بیمه بر پایه دیدگاه اشتراک ریسک قرار دارد. اشتراک ریسک، در واقع ترکیب ریسک‌هایی است که تعداد زیادی از افراد با آن روبه‌رو هستند و از راه پرداخت حق‌بیمه در یک صندوق مشترک برای پوشش زیانهای مالی احتمالی، با هم مشارکت دارند (۲۴).

بیمه کشاورزی، همچنین یکی از بهترین ابزارهای ایجاد امنیت اقتصادی در فعالیتهای کشاورزی است و می‌تواند بستر مناسبی برای فعالیتهای اقتصادی خانوارهای روستای فراهم کند. اما از سویی، بیمه، ابزاری هزینه‌بر است و به طبع، طراحی الگوهای بیمه‌ای جدید و ارائه آنها به گونه‌ای که از یک سو، به درآمد کشاورزان و تولیدکنندگان این بخش، ثبات بخشد و از دیگر سو، هزینه‌های اجرایی بیمه را کاهش دهد، از مهمترین مسائل پژوهشگران در زمینه بیمه کشاورزی به شمار می‌آید (۲۳).

از آنجاکه حجم سرمایه‌گذاری در گلخانه‌ها نیز، درخور توجه است و از دیگر سو، شماری از عوامل خطر از جمله تگرگ، سرما، برف، توفان، قطع برق و مانند آن، باعث خسارت می‌شود، بیمه کردن گلخانه ضروری است.

بیمه محصولات گلخانه‌ای، از سال زراعی ۸۱-۱۳۸۰ از سوی صندوق بیمه کشاورزی با بیمه سه نوع گل زینتی در سه استان کشور آغاز شد. در مرحله بعد، از سال زراعی ۸۳-۱۳۸۲ محصولات خیار و گوجه فرنگی گلخانه‌ای و سرانجام، گل لیلیوم از سال زراعی ۸۹-۱۳۸۸ زیر پوشش بیمه قرار گرفت؛ اما استقبال مناسبی از این طرحها صورت نگرفته است.



بیان مسئله

بخش کشاورزی در میان بخشهای اقتصادی، به دلیل نقش و جایگاه آن در تأمین غذا و امنیت غذایی و همچنین حفاظت از منابع پایه تولید، از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. از سویی، افزایش تولیدات کشاورزی به نوبه خود، افزایش روند صادرات را در پی داشته و سهم درخور توجهی از صادرات غیر نفتی مربوط به محصولات کشاورزی است. همچنین، تأمین حدود ۱۵ درصد تولید ناخالص داخلی و ۲۳ درصد اشتغال نیروی کار از سوی این بخش، از جمله مؤلفه‌های دیگری است که اهمیت آن را آشکارتر می‌سازد (۱۶). محصولات کشاورزی، همواره در برابر انواع خطرهای طبیعی و قهری و طبیعی، مانند بیماریها و آفتها قرار دارد که شماری از این عوامل در کنترل کشاورز، و شماری دیگر، بیرون از کنترل وی است. در این میان، عوامل قهری و طبیعی به طور کامل، بیرون از کنترل کشاورز است؛ این درحالی است که ایران در شمار بلاخیزترین کشورهای دنیا قرار دارد و از همین رو، ضرورت و نقش بیمه کشاورزی، پیش از پیش، نمایان می‌شود.

اهمیت و هدف پژوهش

شرایط اقلیمی ایران از نظر محدود بودن منابع آب شیرین، تابش فراوان نور خورشید و موقعیت آب و هوایی گوناگون، به گونه‌ای است که بهره‌گیری بهینه از این منابع را در دستور کار مدیران متولیان بخش کشاورزی قرار می‌دهد. مزیت‌های بسیار پرورش گلخانه‌ای گیاهان از جمله نیاز به آب و زمین کمتر و امکانات کشت و پرورش در تمام دوره سال و فصلهایی که گیاهان را نمی‌توان در فضای آزاد کشت داد و از سویی، برخورداری از دانش آموختگان متخصص در بخش کشاورزی توجه بیش از پیش به این فعالیت را آشکار می‌سازد (۱۸).

در این راستا توسعه گلخانه‌ها در برنامه پنجم توسعه کشور به صورت زیر پیشبینی شده است (۱۱):

- توسعه گلخانه‌های گل و گیاهان زینتی ۷۵۶۰ هکتار

- توسعه گلخانه‌های سبزی و صیفی ۳۰۲۴۰ هکتار

از سوئی، مأموریت اصلی صندوق بیمه کشاورزی، ایجاد چتر حمایتی نیرومندی بر واحدهای تولیدی بخش کشاورزی در راستای تحقق توسعه پایدار در این بخش، جبران زیانهای پیاپی، بازسازی توان مالی، افزایش خود باوری و خواتکایی کشاورزان و ایجاد انگیزه برای افزایش بهره‌وری است.

بر اساس اطلاعات دفتر امور سبزی و گیاهان زینتی و دارویی وزارت جهاد کشاورزی حدود ۲۰۰۰۰ بهره‌بردار فعال گلخانه با سطح زیر کشت ۷۷/۱۰۰/۰۰۰ مترمربع در ایران وجود دارد. نوع محصولات کشت شده در گلخانه‌ها نیز، متنوع و دربردارنده انواع فلفل، گلهای زینتی، توت فرنگی، گوجه، خیار، کلم بروکلی، گلهای گلدانی، درخت و درختچه، گیاهان فصلی و نشایی (بوته) و مانند آن است.

در این زمینه، صندوق بیمه کشاورزی، تنها، بیمه محصولات خیار، گوجه و گل‌های زینتی را در دست اجرا دارد. بر اساس اطلاعات واحد آمار صندوق بیمه در سال زراعی ۸۸-۱۳۸۷ در کل کشور فقط ۵۷۶ بهره‌بردار با سطح زیر کشت ۱/۱۵۵/۸۰۰ مترمربع، زیر پوشش بیمه قرار گرفته‌اند که نشاندهنده استقبال نکردن گلخانه‌داران از بیمه است (۱۴).

از همین رو، هدف اصلی این تحقیق، بررسی عوامل مؤثر بر پذیرش بیمه محصولات گلخانه‌ای است و می‌تواند راهنمایی برای اصلاح یا بهبود وضعیت موجود بیمه و در نهایت، توسعه پوشش بیمه‌ای محصولات گلخانه‌ای باشد که این نیز، دربرگیرنده هدفهای فرعی زیر است:

- شناسایی ویژگی فردی گلخانه‌داران و نقش آنها در بیمه محصولات گلخانه‌ای
- بررسی عوامل اقتصادی و اجتماعی مؤثر بر پذیرش بیمه محصولات گلخانه‌ای
- شناسایی رابطه بین ویژگیهای فنی - زراعی گلخانه‌داران و پذیرش بیمه محصولات گلخانه‌ای

تاریخچه بیمه کشاورزی

از دیدگاه تاریخی می‌توان گفت، رشد بیمه کشاورزی از زمانی آغاز شد که کشاورزان با هم متحد شدند تا از درآمد محصولات خود محافظت کنند و از زیانهای برخاسته از



خسارت تگرگ در امان بمانند. به دیگر سخن، بیمه کشاورزی در قرن گذشته از بیمه تگرگ تکامل یافت.

در ایران، به غیر از دو تجربه کوتاه در مورد چغندر قند در شرکت سهامی بیمه ایران (دولتی) و بیمه دام در شرکت سهامی بیمه امید (خصوصی) در سالهای دهه ۱۳۴۰ سابقه‌ای وجود ندارد. در دهه ۱۳۵۰ در پی درخواست دولت ایران از سازمان خواروبار و کشاورزی سازمان ملل متحد (FAO) و در پی آن گزارش جامع دکتر P.K.Ray کارشناس بیمه‌های محصولات کشاورزی آن سازمان (۱۹۷۳)، قانون بیمه محصولات کشاورزی دربردارنده ۶ ماده و یک تبصره در سال ۱۳۵۵ به تصویب رسید. در این قانون، فعالیت بیمه به صورت صندوق ویژه‌ای به نام صندوق بیمه کشاورزی در شرکت سهامی بیمه ایران مطرح شده بود. ولی از آنجا که الگوی ارائه شده در قانون، یعنی اجرای بیمه کشاورزی به وسیله یک شرکت بیمه تجاری و نیز، توجه به جنبه‌های سودآوری و استقلال مالی آن (به طبع، ضعیف بودن جنبه‌های حمایتی آن)، منطبق با ماهیت بخش کشاورزی (ریسک‌پذیری زیاد) نبود، در عمل، به مرحله اجرا نرسید (۷).

بررسیها نشان می‌دهد، بیمه کشاورزی، به عنوان یکی از مؤثرترین روشهای مدیریت ریسک و حمایت از تولیدکنندگان بخش کشاورزی، از سوی همه کشورهای جهان، چه کشورهای پیشرفته و چه در راه توسعه، پذیرفته شده است؛ به گونه‌ای که بیمه محصولات کشاورزی را می‌توان یکی از اهرمهای توسعه کشاورزی دانست، زیرا با استفاده از این سازوکار، نه تنها می‌توان با بهره‌گیری از پس‌اندازهای اندکی که جمع پرشماری از کشاورزان به عنوان حق‌بیمه می‌پردازند خسارت وارد شده به کشاورزان خسارت دیده را جبران کرد، بلکه می‌توان امنیت بیشتری را نیز، برای تولید کنندگان کشاورزی فراهم ساخت (۹).

در اینجا، شماری از ویژگیهای عمومی و کلی بیمه کشاورزی در سطح جهان برشمرده می‌شود:

۱- بیمه کشاورزی به عنوان یکی از مؤثرترین روشهای مدیریت ریسک و حمایت از تولیدکنندگان بخش کشاورزی در کشورهای جهان پذیرفته شده است.

۲- در هیچ یک از کشورهای جهان، بیمه کشاورزی را یک فعالیت بیمه‌ای اقتصادی سودآور در نظر نمی‌گیرند.

۳- نسبت خسارت در بیمه محصولات کشاورزی، به تقریب در همه کشورها، بیشتر از یک است.

۴- بیمه کشاورزی در همه کشورهای جهان، به گونه‌ای از حمایت‌های دولت برخوردار است، ولی شکل و روش حمایت متفاوت است.

۵- در بیشتر کشورها، دولت به عنوان بیمه‌گر اتکایی برای بیمه‌گران کشاورزی عمل می‌کند.

۶- شیوه‌های اجرایی بیمه کشاورزی در کشورهای جهان، دربردارنده بیمه اجباری، اختیاری و یا تلفیقی از آنهاست.

۷- در هیچ یک از کشورهای جهان، همه محصولات کشاورزی، زیر پوشش بیمه نیست و در بیشتر کشورهای جهان، نزدیک به ۲۰ درصد از کل محصولات کشاورزی زیر پوشش بیمه است و نسبت سطح زمینهای زراعی زیر پوشش بیمه نیز، از ۱۰ تا ۷۰ درصد، در کشورهای مختلف در نوسان است. تعداد خطرهای زیر پوشش بیمه کشاورزی نیز، محدود می‌باشند (۱۷).

پیشینه پژوهش

نیکویی و ترکمانی. (۱۳۷۶)، در پژوهشی پیرامون عوامل مؤثر بر تقاضای بیمه



محصولات زراعی در استان فارس به این نتایج رسیده اند که میزان تولید گندم در سال قبل، مالکیت زمین، سطح سواد و سن، ریسک‌گرایی، سرمایه کشاورز و سابقه خطر داشتن مزرعه، بر تقاضای بیمه گندم تأثیر مثبت دارد (۱۹).

یعقوبی فرانی و همکاران (۱۳۷۹)، در پژوهشی با عنوان: «بررسی عوامل مؤثر بر پذیرش بیمه دام از سوی دامداران روستایی» به بررسی دو گروه دامداران پذیرنده بیمه و دامداران بیمه نشده پرداخته است. یافته‌های این تحقیق نشان می‌دهد، در بین دامداران بیمه شده و بیمه نشده از نظر متغیرهای تعداد دام، میزان درآمد و آگاهی نسبت به طرح بیمه دام در سطح ۱ درصد، تفاوت معنی‌داری وجود دارد (۲۰).

سلامی و احمدآبادی (۱۳۸۰) پژوهشی با عنوان: «بررسی عوامل مؤثر بر تمایل کشاورزان چغندرکار به خرید بیمه محصولات کشاورزی» در استان خراسان انجام داده و به این نتیجه رسیده‌اند که هر چه سطح تحصیلات کشاورزان، تجربه آنها در چغندرکاری و زمین زیر تملک کشاورز بیشتر باشد تمایل یا گرایش آنان به پذیرش بیمه، بیشتر می‌شود (۱۲).

ترکمانی (۱۳۸۲) در تحقیق خود با عنوان: «ارزیابی نقش بیمه در کاهش نابرابری درآمدی بهره‌برداران و عوامل مؤثر بر تقاضای بیمه محصولات کشاورزی»، به این موارد اشاره می‌کند که با افزایش سطح زیرکشت، تقاضای بیمه بیشتر می‌شود و میزان تقاضای بیمه مالکان نسبت به مستاجران بیشتر است و از سویی، افزایش سطح تحصیلات، میزان تجربه، میزان غرامت و سرعت پرداخت غرامت نیز، تقاضای بیمه را افزایش می‌دهد (۳).

تیرایی یاری (۱۳۸۱) در پژوهش پایان‌نامه خود، به موضوع عوامل شخصیتی مؤثر بر نوگرایی در پذیرش طرح بیمه محصولات کشاورزی از سوی بهره‌برداران استان خوزستان پرداخته است. نتایج این بررسی نشان می‌دهد، میان متغیرهای سن و سواد، با نوگرایی کشاورزان، رابطه معنی‌داری نیست، اما بین متغیرهای سابقه کشاورزی، میزان زمین زیرکشت، وسعت کل زمینهای کشاورزی با نوگرایی کشاورزان در پذیرش بیمه محصولات کشاورزی، رابطه مثبت و معنی‌داری به دست آمده است (۵).

محمودزاده و زیبایی (۱۳۸۳) نیز، در تحقیق خود با عنوان: «بررسی عوامل مؤثر بر تمایل بهره‌برداران کشاورزی به مشارکت در طرح بیمه (مطالعه موردی پسته کاران استان کرمان)» به این نتایج دست یافته‌اند که از لحاظ سن، تحصیلات، سابقه باغداری، سن درختان و تعداد فرزندان، اختلاف معنیداری بین بیمه شده‌ها و بیمه نشده‌ها وجود ندارد؛ اما با افزایش سطح باغ و ارتباط بیشتر با خدمات ترویجی، تمایل و گرایش به بیمه افزایش نشان می‌دهد (۱۵).

گودوین^۱ (۱۹۹۳) در پژوهش خود در زمینه بررسی تقاضای بیمه زراعی چند مخاطره‌ای از سوی تولیدکنندگان ذرت در ایالت آیوای آمریکا نمایان کرد که مالکان مزارع بزرگتر، تمایل بیشتری به بیمه محصولات کشاورزی دارند (۲۲).

اسمیت و باکوت^۲ (۱۹۹۶) نیز در تحقیق خود با هدف بررسی تقاضای بیمه محصولات کشاورزی از سوی گندمکاران ایالت مونتانا، متغیرهایی همچون میزان تحصیلات کشاورزان، سابقه خطر، میزان بدهی به مؤسسه‌های اعتباری و بانکها، نوسانهای میزان محصول تولیدی و نیز نرخ حق بیمه را در مشارکت کشاورزان، سابقه خطر، میزان بدهی به مؤسسه‌های اعتباری و بانکها، نوسانهای میزان محصول تولیدی و نیز نرخ حق بیمه را در مشارکت کشاورزان در طرح بیمه گندم مؤثر تشخیص داده‌اند (۲۵).

فرضیه‌های پژوهش

- ۱- ویژگیهای فردی با پذیرش بیمه محصولات گلخانه‌ای رابطه معنیداری دارد.
- ۲- ویژگیهای فنی - زراعی با پذیرش بیمه محصولات گلخانه‌ای رابطه معنیداری دارد.
- ۳- ویژگیهای اجتماعی با پذیرش بیمه محصولات گلخانه‌ای رابطه معنیداری دارد.
- ۴- ویژگیهای اقتصادی با پذیرش بیمه محصولات گلخانه‌ای رابطه معنیداری دارد.

1. Goodwin
2. Smith&Baquet



روشها و ابزارهای پژوهش

ابزار گردآوری اطلاعات

- کتابخانه‌ای: داده‌های مورد نظر، از مقالات علمی، کتابهای تخصصی، بولتنهای سازمانی، سایتهای اینترنتی تخصصی و مواردی از این دست استخراج شده و مورد بررسی قرار گرفته است.

- میدانی: برخی از داده‌ها نیز با مراجعه حضوری به متخصصان بخش، کشاورزان، گلخانه‌داران و مانند آن، جمع‌آوری و استفاده شده است.

- پرسشنامه: در این تحقیق، پرسشنامه تهیه شده در اختیار افراد نمونه آماری قرار گرفته و پاسخهای به دست آمده، مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته است.

روایی و پایایی پرسشنامه:

* تعیین روایی: پرسشنامه با مطالعه منابع مربوط به طرح اولیه، استفاده از پرسشهای پژوهشهای مشابه و در نهایت، تأیید از سوی استادان و متخصصان تهیه شد.

* تعیین پایایی: پس از انجام آزمون مقدماتی و توزیع پرسشنامه بین ۳۰ گلخانه به طور تصادفی، ضریب آلفای کرونباخ با استفاده از نرم‌افزار SPSS به مقدار ۰/۹۲۲۶۵ به دست آمد که نشاندهنده پایایی پرسشنامه است.

روش تجزیه و تحلیل اطلاعات

با توجه به نوع تحقیق، دو روش آمار توصیفی و استنباطی برای تجزیه و تحلیل اطلاعات مورد استفاده قرار گرفته است. از روش توصیفی به منظور دسته‌بندی گروه‌های آزمودنی از نظر صفتهای مختلف و توصیف ویژگیهای جامعه آماری، میانگین، درصد فراوانی، واریانس، انحراف معیار و دیگر موارد و از روشهای

استنباطی نیز به صورت ضریبهای همبستگی، آزمونهای آماری پارامتری و ناپارامتری مناسب با پرسشهای پرسشنامه استفاده شده است.

جامعه آماری، حجم نمونه و روش نمونه‌گیری

محدوده مکانی: استانهای تهران و البرز

محدوده زمانی: سالهای زراعی ۸۶-۱۳۸۵ تا ۸۹-۱۳۸۸

جامعه مورد نظر به دو بخش تقسیم شده است:

۱- گروه اول: بیمه‌گذاران یا گلخانه‌داران بیمه شده، که با توجه به تعداد اندکشان،

روش نمونه‌گیری سرشماری به کار رفته است.

۲- گروه دوم: گلخانه‌داران بیمه نشده که از روش نمونه‌گیری تصادفی طبقه‌ای با

انتساب متناسب استفاده شده است. حجم نمونه، با استفاده از یک پیش‌آزمون و

اطلاعات برگرفته از فرمول کوکران، تعداد ۸۲ نمونه به دست آمد. از آنجا که در

این گروه، زیردسته‌هایی (شهرستانها) وجود داشت، پس از تعیین حجم نمونه کل

از روش انتساب متناسب، حجم هر زیر دسته انتخاب شد.



یافته‌های پژوهش

۱- ویژگیهای فردی

سن: میانگین سن بیمه‌گذاران، ۴۵ سال و افراد بیمه نشده، ۳۸ سال است.

جنسیت: در بین کل پاسخ‌دهندگان، تنها یک نفر زن وجود داشت.

تحصیلات: ۲۰ درصد از بیمه‌گذاران و حدود ۳۵ درصد از افراد بیمه نشده، دارای

تحصیلات بالای دیپلم هستند.

رشته تحصیلی دانشگاهی: همه بیمه‌گذاران، دانش‌آموخته رشته کشاورزی بودند؛ اما در بین افراد بیمه نشده، رشته‌هایی همچون مکانیک، کامپیوتر و حسابداری نیز، دیده می‌شود.

سابقه کشاورزی و باغبانی: حدود ۶۳ درصد از بیمه‌گذاران، بیشتر از ۱۰ سال سابقه دارند؛ در حالی که ۵۰ درصد از بیمه نشده‌ها، دارای کمتر از ده سال سابقه هستند.

سابقه در حرفه گلخانه‌داری: تنها ۴۰ درصد از بیمه‌گذاران، کمتر از ۱۰ سال در حرفه گلخانه‌داری سابقه دارند، در حالی که در افراد بیمه نشده، حدود ۸۵ درصد، دارای کمتر از ۱۰ سال سابقه هستند.

۲- ویژگیهای فنی - زراعی

مساحت گلخانه: مساحت گلخانه ۴۸ درصد از بیمه‌گذاران، بیش از ۴۰۰۰ مترمربع است؛ در صورتی که ۶۲ درصد از افراد بیمه نشده، دارای گلخانه‌ای کوچکتر از این مساحت هستند.

محصولات مورد کشت: در گروه بیمه‌گذاران ۸۵ درصد از محصولات را سبزی و صیفی و ۱۵ درصد را گل و گیاهان زینتی تشکیل می‌دهد، در حالی که حدود ۵۰ درصد از محصول افراد بیمه نشده، در بردارنده سبزی و صیفی، ۲۵ درصد گل و گیاهان زینتی و ۲۵ درصد دیگر، توت‌فرنگی است.

۳- ویژگیهای اجتماعی

عضو بودن در اتحادیه گلخانه‌داران: بیش از ۷۳ درصد از بیمه‌گذاران، عضو اتحادیه بوده، در صورتی که کمتر از ۴۵ درصد از افراد بیمه نشده، عضویت داشته‌اند.

عضو بودن در اتحادیه شرکتهای تعاونی و روستایی: بیش از ۴۰ درصد از

بیمه‌گذاران، عضو اتحادیه بوده، در صورتی که حدود ۲۰ درصد از بیمه نشده‌ها عضویت داشته‌اند.

عضو بودن در شورای اسلامی روستا: هیچیک از دو گروه پاسخ دهنده، عضو شورای اسلامی روستا نبوده‌اند.

عضو بودن در تشکلهای تولیدی و صنفی: کمتر از ۳۰ درصد از هر دو گروه، عضو تشکلهای صنفی بوده‌اند.

تولیدکننده نمونه: هیچیک از پاسخ دهنده‌ها، تولید کننده نمونه نبوده‌اند.

۴- ویژگیهای اقتصادی

متوسط درآمد سالانه: بر اساس یافته‌ها، حدود ۸۶ درصد از بیمه‌گذاران، کمتر از ۱۰ میلیون تومان و در گروه بیمه نشده‌ها، حدود ۷۰ درصد از افراد، بین ۱۰ تا ۳۰ میلیون تومان در سال درآمد دارند.

متوسط درآمد گلخانه: بر اساس یافته‌ها، حدود ۶۶ درصد از بیمه‌گذاران، دارای گلخانه‌ای با درآمد زیر ۱۰ میلیون تومان هستند، در حالیکه ۲۲ درصد از گلخانه‌های بیمه نشده درآمدی مشابه دارند.

رضایتمندی از درآمد گلخانه: هر دو گروه نمونه از لحاظ رضایتمندی از درآمد گلخانه، مشابه (۶۵-۷۰ درصد با رضایت متوسط) هستند.

نوع مالکیت گلخانه: ۷۶ درصد از بیمه‌گذاران، به صورت ملکی و ۱۹ درصد، به طور اجاره‌ای از گلخانه خود استفاده می‌کنند. در صورتی که، گلخانه‌های بیمه نشده ۵۵ درصد، ملکی و ۴۴ درصد به صورت اجاره‌ای هستند.

استفاده از تسهیلات اعتباری: هیچیک از بیمه‌گذاران، از تسهیلات اعتباری استفاده نکرده‌اند، در صورتی که حدود ۵۰ درصد از افراد بیمه نشده‌ای که به این پرسش پاسخ داده‌اند، از تسهیلات بانکی برخوردار شده‌اند.



انطباق یافته‌ها با فرضیه‌ها (آمار استنباطی)

فرضیه اول: ویژگیهای فردی، با پذیرش بیمه محصولات گلخانه‌ای، رابطه معنیداری دارد.

با توجه به نتایج آزمونها هیچکدام از متغیرهای جنسیت و میزان تحصیلات، رابطه معنیداری با متغیر پذیرش بیمه ندارند.

جدول شماره ۱- آزمون همبستگی بین متغیرهای ویژگیهای فردی و متغیر پذیرش بیمه

ردیف	متغیر اول	متغیر دوم	آزمون کای اسکوتر	
۱	جنسیت	پذیرش بیمه	۰/۲۷۲	۰/۶۰۲
۲	میزان تحصیلات	پذیرش بیمه	۶/۰۷۵	۰/۴۱۵

برگرفته از: یافته‌های پژوهش

سابقه در زمینه کشاورزی و باغداری و گلخانه‌داری، تنها عامل تأثیرگذار بر متغیر پذیرش بیمه از میان ویژگیهای فردی است.

جدول شماره ۲- همبستگی بین متغیرهای ویژگیهای فردی و متغیر پذیرش بیمه

ردیف	متغیر مستقل	ضریب همبستگی	سطح معنی‌دار
۱	سن	۰/۱۴۵	۰/۱۴۷
۲	سابقه در کشاورزی و باغبانی	۰/۲۱۱	۰/۰۴۴
۳	سابقه در حرفه گلخانه‌داری	۰/۲۴۰	۰/۰۱۶

برگرفته از: یافته‌های پژوهش

فرضیه دوم: ویژگیهای فنی-زراعی با پذیرش بیمه محصولات گلخانه‌ای، رابطه معنیداری دارد.

نتایج نشان می‌دهد، بین متغیر مساحت گلخانه و پذیرش بیمه محصولات گلخانه‌ای، رابطه مثبت و معناداری برقرار است.

جدول شماره ۳- همبستگی بین متغیرهای ویژگیهای فنی و زراعی و متغیر پذیرش بیمه

متغیر مستقل	ضریب همبستگی	سطح معنیداری
مساحت گلخانه	۰/۱۸۷	۰/۰۴۹

برگرفته از: یافته‌های پژوهش

همچنین پذیرش بیمه، به نوع محصولات گلخانه نیز بستگی دارد؛ به گونه‌ای که گلخانه‌دارانی که سبزی و صیفی کشت می‌کنند، نسبت به گلخانه‌دارانی که به کشت گل و گیاهان زینتی یا توت‌فرنگی می‌پردازند، تمایل یا گرایش بیشتری به پذیرش بیمه از خود نشان داده‌اند.



جدول شماره ۴- آزمون همبستگی بین متغیرهای ویژگیهای فنی و زراعی و متغیر پذیرش بیمه

متغیر اول	متغیر دوم	آزمون کاری اسکوئر	
محصولات مورد کشت	پذیرش بیمه	آماره	P- مقدار
		۱۰/۴۱۶	۰/۰۰۵

برگرفته از: یافته‌های پژوهش

فرضیه سوم: ویژگیهای اجتماعی با پذیرش بیمه محصولات گلخانه‌ای، رابطه معنیداری دارد.

تنها عاملی که یک رابطه معنیدار با پذیرش بیمه دارد، عضو بودن در اتحادیه گلخانه‌داران است.

جدول شماره ۵- آزمون همبستگی بین متغیرهای ویژگیهای اجتماعی و متغیر پذیرش بیمه

ردیف	متغیر اول	متغیر دوم	آزمون کای اسکوئر	
			آماره	P- مقدار
۱	عضو بودن در اتحادیه گلخانه‌داران	پذیرش بیمه	۵/۰۷۴	۰/۰۲۴
۲	عضو بودن در اتحادیه شرکتهای تعاونی روستایی	پذیرش بیمه	۳/۰۶۹	۰/۰۵۵
۳	عضو بودن در تشکلهای تولیدی و صنفی	پذیرش بیمه	۱/۵۶۳	۰/۲۱۱
۴	انتخاب شدن به عنوان تولیدکننده نمونه	پذیرش بیمه	۰/۲۶۴	۰/۶۲۰

برگرفته از: یافته‌های پژوهش

بیمه و کشاورزی

سال هشتم
شماره ۲۸ و ۲۷
۱۳۹۰

فرضیه چهارم: ویژگیهای اقتصادی با پذیرش بیمه محصولات گلخانه‌ای، رابطه

معنیداری دارد.

بر اساس آزمونهای انجام شده، هیچیک از ویژگیهای اقتصادی که در بردارنده: متغیرهای میزان رضایت از درآمد گلخانه، نوع مالکیت گلخانه، متوسط درآمد سالانه و استفاده از تسهیلات اعتباری است، رابطه معنیداری با پذیرش بیمه ندارد.

جدول شماره ۶- آزمون همبستگی بین متغیرهای ویژگیهای اقتصادی و متغیر پذیرش بیمه

ردیف	متغیر اول	متغیر دوم	آزمون کای اسکوئر	
			آماره	P- مقدار
۱	میزان رضایت از درآمد گلخانه	پذیرش بیمه	۵/۰۶۰	۰/۱۶۷
۲	نوع مالکیت گلخانه	پذیرش بیمه	۴/۹۲۲	۰/۰۸۵
۳	استفاده از تسهیلات اعتباری طی ۵ سال گذشته	پذیرش بیمه	۱/۰۵۴	۰/۳۰۵

برگرفته از: یافته‌های پژوهش

جدول شماره ۷- همبستگی بین متغیرهای ویژگیهای اقتصادی و متغیر پذیرش بیمه

متغیر مستقل	ضریب همبستگی	سطح معنیداری
متوسط درآمد سالانه	۰/۳۴۵	۰/۰۸۴

مقایسه یافته‌های این تحقیق با یافته‌های دیگر پژوهشها

نتایج و یافته‌های پژوهش حاضر با بیشتر یافته‌های پژوهشهای زیر همخوانی دارد: در تحقیق انجام گرفته از سوی دریجانی و قربانی (۱۳۷۷) نیز، بین پذیرش بیمه و سطح زیر کشت رابطه‌ای معنی‌دار به دست آمده، اما بین متغیرهای سطح تحصیلات و سن با پذیرش بیمه رابطه مثبت برقرار نشده است (۸).

این در حالی است که در تحقیق انجام گرفته از سوی جمشیدی و همکاران (۱۳۸۰) متغیر سطح سواد با پذیرش بیمه رابطه معنی‌دار ندارد (۶).

بر پایه یافته‌های تیرایی یاری (۱۳۸۱) نیز، بین متغیرهای سابقه کشاورزی و زمین زیر کشت با پذیرش بیمه، رابطه مثبت برقرار است؛ اما سن و سواد، تأثیری بر پذیرش بیمه نداشته است (۵).

در تحقیق صورت پذیرفته از سوی ترکمانی و نجفی (۱۳۸۳) نیز، همچون پژوهش حاضر، با افزایش سطح باغ، استقبال از بیمه افزایش یافته، اما سن و تحصیلات بی‌تأثیر بوده است (۴).

در یافته‌های پژوهش محمودزاده و زیبایی (۱۳۸۳) نیز همچون پژوهش حاضر، نشان داده که با افزایش سطح باغ، استقبال از بیمه افزایش یافته، اما سن و تحصیلات بی‌تأثیر بوده است (۱۵).

در تحقیق انجام گرفته از سوی کرباسی (۱۳۸۳) بین متغیر سطح زیر کشت و پذیرش بیمه، رابطه معنی‌دار به دست آمده است (۱۳).



یافته‌های پژوهش احمدی (۱۳۸۶) نیز نشان داد، سابقه دامداری با پذیرش بیمه رابطه مثبت دارد (۲).

در تحقیق انجام گرفته از سوی گودوین (۱۹۹۳) نیز، مقدار زمین، در افزایش بیمه، تأثیر مثبت داشته است (۲۲).

بر پایه یافته‌های پژوهش راجرز و شومیکر (۱۹۷۱) بین متغیر سن با پذیرش بیمه، رابطه معنیداری به دست نیامده است (۲۳).

پیشنهادها

۱- با توجه به رابطه معنیدار بین سابقه حرفه گلخانه‌داری با پذیرش بیمه، به نظر می‌رسد، گسترش دادن امور ترویجی و تبلیغی در شهرکهای گلخانه‌ای که بیشتر دست‌اندرکاران آن را کارشناسان تازه دانش آموخته، تشکیل می‌دهد، موجب توسعه سطوح بیمه‌ای خواهد شد.

۲- با توجه به اینکه گلخانه‌داران، دارای تشکلهای صنفی مختلف از جمله اتحادیه هستند، اطلاع‌رسانی از شرایط و تعرفه‌های بیمه محصولات گلخانه‌ای و برگزاری نشستهای مشترک و گفتگو و مذاکره با تشکلهای از سوی کارگزاران و شرکتهای خدمات بیمه‌ای استانها، به جذب ایشان کمک خواهد کرد.

۳- بر اساس آمارهای به دست آمده، عمده گلخانه‌های استان البرز به کشت توت فرنگی اختصاص دارد. با توجه به اینکه این محصول هنوز (تا هنگام انجام این پژوهش) زیر پوشش بیمه قرار نگرفته، بنابراین لزوم توجه بیشتر در تسریع پوشش بیمه‌ای محصول توت‌فرنگی گلخانه‌ای به چشم می‌خورد.

۴- از وجود همبستگی بالا بین مساحت گلخانه و پذیرش بیمه می‌توان نتیجه‌گیری کرد که گلخانه‌داران بزرگتر، استقبال بهتری از خدمات بیمه محصولات گلخانه‌ای

کرده‌اند، بنابراین پیشنهاد می‌شود، تا سیاستگذاران مرتبط، با به کار بستن تدبیرها و سیاستهای حمایتی، راهکارهای مناسبی در جهت حمایت از گلخانه‌دارن کوچکتر با سطح تولید و درآمد پایین ارائه کنند؛ زیرا آنها همواره با خطرهای آسیبهای جدی روبه‌رو هستند و حمایت از ایشان، گامهای مؤثر و سودمندی در راستای توسعه سطوح بیمه‌ای نیز، به شمار می‌آید.

۵- سرانجام اینکه، با توجه به مصوبه دی ماه ۱۳۸۷ مجلس شورای اسلامی مبنی بر بیمه عوامل تولید بخش کشاورزی از سوی صندوق بیمه کشاورزی، پیشنهاد می‌شود، بررسی جنبه‌های مختلف بیمه سازها، تأسیسات و تجهیزات گلخانه‌ای موردنظر و تأکید پژوهشگران در تحقیقات آینده قرار گیرد.



منابع

۱. آشنایی با بیمه محصولات کشاورزی در ایران. (۱۳۸۳)، صندوق بیمه کشاورزی.
۲. احمدی. ل، (۱۳۸۶)، «بررسی عوامل مؤثر بر توسعه و پذیرش بیمه دام سبک از سوی بهره‌برداران استان قزوین»
۳. ترکمانی. ج، (۱۳۸۲)، «تأثیر بیمه بر کاهش ریسک گندم‌کاران» انتشارات مؤسسه پژوهش‌های برنامه‌ریزی و اقتصاد کشاورزی. تهران.
۴. ترکمانی. ج و نجفی. ب، (۱۳۸۳)، «ارزیابی عملکرد بیمه دام در استان چهارمحال و بختیاری»، فصلنامه پژوهشی بیمه و کشاورزی، ش ۲.
۵. تیرایی یاری. ن، (۱۳۸۱)، «بررسی عوامل شخصیتی مؤثر بر نوگرایی در پذیرش طرح بیمه محصولات کشاورزی توسط بهره‌برداران استان خوزستان»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه تربیت مدرس، دانشکده کشاورزی.
۶. جمشیدی. م، ت و همکاران، (۱۳۸۰)، «بررسی عوامل مؤثر بر توسعه بیمه دام روستایی»، مجموعه مقالات همایش بیمه کشاورزی، توسعه و اهمیت سرمایه‌گذاری، انتشارات بانک کشاورزی. تهران.
۷. جوادیان. ا و فرزانه. د، (۱۳۸۳)، «عملکرد و تجربه‌های بیمه کشاورزی در ایران»، مجموعه مقالات دومین همایش علمی بیمه کشاورزی، توسعه امنیت و سرمایه‌گذاری. بانک کشاورزی، تهران.
۸. دريجانی. ع و قربانی. م، (۱۳۷۷)، «عوامل مؤثر بر پذیرش بیمه گندم در استان مازندران»، مجموعه مقالات دومین گردهمایی اقتصاد کشاورزی ایران. دانشکده کشاورزی دانشگاه تهران.
۹. دوران‌دیش. آ و نیکوکار. ا، (۱۳۸۷)، مطالعات تطبیقی بیمه کشاورزی در سایر کشورها.
۱۰. سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی، (۱۳۸۴)، سند توسعه بخش کشاورزی و منابع طبیعی در برنامه چهارم توسعه، موضوع بند «ه» ماده ۱۵۵ قانون برنامه چهارم توسعه.
۱۱. سلامی. ح و احمدآبادی. ع، (۱۳۸۰)، «عوامل مؤثر بر تمایل کشاورزان چغندرکار به خرید بیمه محصولات کشاورزی»، مجموعه مقالات همایش بیمه کشاورزی، توسعه و امنیت سرمایه‌گذاری. انتشارات بانک کشاورزی. تهران.
۱۲. کرباسی. ع، (۱۳۸۳)، «بررسی نگرش کشاورزان و عوامل مؤثر بر پذیرش بیمه محصولات کشاورزی»، مجموعه مقالات همایش بیمه و کشاورزی، توسعه و امنیت سرمایه‌گذاری. انتشارات بانک کشاورزی. تهران.
۱۳. گزارش‌های آماری، (۱۳۸۸)، دایره آمار و اکتواری. صندوق بیمه کشاورزی.
۱۴. محمودزاده. م، زیبایی. م، (۱۳۸۳)، «بررسی عوامل مؤثر بر تمایل بهره‌برداران کشاورزی به مشارکت در طرح بیمه»، فصلنامه پژوهشی بیمه و کشاورزی. ش ۲.
۱۵. ملکوتی‌خواه. م و سوخته‌سرایبی. ع. ا، (۱۳۸۸)، «عملکرد اجرایی صندوق بیمه کشاورزی از آغاز تا کنون»، هفته‌نامه برنامه، شماره ۳۴۳. آذر ماه.
۱۶. نظام بیمه کشاورزی در ایران، فرصتها، چالشها و راهبردها، (۱۳۸۸)، صندوق بیمه کشاورزی، تهران.
۱۷. نظام گلخانه‌ای کشور. (۱۳۸۷)، معاونت برنامه‌ریزی و نظارت راهبردی رئیس جمهور. نشریه شماره ۴۷۲.
۱۸. نیکویی. ع و ترکمانی. ج، (۱۳۷۶)، «عوامل مؤثر بر تقاضای بیمه محصولات زراعی استان فارس»، خلاصه مقالات سومین کنفرانس اقتصاد کشاورزی ایران، دانشگاه فردوسی مشهد.
۱۹. یقوبی فرانی. ا، و چیدری. م، (۱۳۷۹)، «بررسی عوامل مؤثر بر پذیرش بیمه دام از سوی دامداران روستایی»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه تربیت مدرس.
20. FAO, (2006), Livestock and Aquaculture Insurance in Developing Countries. By R.A.J. Roberts, Rome.
21. Goodwin, B.K. (1993), "An Empirical Analysis of the Demand for Multiple Peril Crop Insurance", *American Journal of Agricultural Economics*, 75:425-434.

22. Hazel, P.B.R., (1983), "Applicant on Risk Preference Estimates in Farmhouse hold and Agricultural Sector Models", *American Journal of Agricultural Economic*, 64, pp. 384-390.
23. Rogers E M & Shoemaker F F. (1971), *Communication of Innovations: a Cross-cultural Approach*. New York Free Press, 476 p.
24. Skees , J.R., J.R. Black and B. Barnett, (1997), "Designing and Rating an Area Yield Crop Insurance Contract", *American Journal of Agricultural Economic*, 79, pp. 430-38.
25. Smith, V. and Baquet, A.E. (1996), "The Demand for Multiple Peril Crop Insurance: Evidence from Montana Wheat Farms", *American Journal of Agricultural Economics*, 78:189-201
26. Swiss Re, Sigma. (2007), "Insurance in Emerging Markets: Sound development", *Greenfield for agricultural insurance*. No. 1/2007



Study of Factors Effective in Acceptance of Greenhouse Products Insurance in Tehran & Alborz Provinces

P. Ghiassi *, Dr. M. Ansari** & Dr. A. Javadian***

Abstract

Agricultural crops are constantly exposed to all natural risks while Iran is among the world's most disaster-prone countries, therefore, agricultural insurance proves its necessity, especially in Iran. On the other hand, different advantages of greenhouse cultivation such as the need to less water and less land as well as the possibility of growing plants in seasons when outdoor cultivation is not possible, and also activities of agricultural graduates all highlight the need for particular attention to this activity. According to statistics of the Ministry of Agricultural Jihad, there are about 20,000 active greenhouses in Iran with a total of 77,100,000 square meters of areas under cultivation. On the other hand, statistics of the Agriculture Insurance Fund in the farming year 1387-88 (2008-2009) point to only 576 insured with 1,155,800 square meters of under cultivation area which is indicative of the low welcome greenhouse owners accorded to insurance. The main aim of this study is to make a research on factors effective in Acceptance of insurance of greenhouse products.

The location of the study is provinces of Tehran and Alborz and the time period is 1385-1389 (2006-2010). The data is collected on the basis of library and field methods and by using a questionnaire. The research population was divided into two groups. The first group was the insured who were sampled by using census with regard to their low number and the second group was the uninsured greenhouse owners who were selected by using random sampling. Two descriptive and deductive statistical methods were used for the analysis of the data. Results of the tests show having background in agriculture, gardening and greenhouse activities is the only effective factor in Acceptance of insurance. In the field of agricultural-technical characteristics, there is a positive relation between variables such as the span of the greenhouse as well as type of the products and among social characteristics, only between membership in the association of greenhouse owners and Acceptance of insurance of greenhouse products. Neither of economic characteristics have any significant relation with Acceptance of the insurance.

Keywords :

Agriculture Insurance, Agricultural Insurance Fund, Acceptance, Greenhouse Products

بیمه و
کشاورزی

سال هشتم
شماره ۲۷ و ۲۸
۱۳۹۰

*MS, Executive Management, Tehran University

** Associate Professor, Faculty of Management, Tehran University

***Member of Board of Directors, Agricultural Insurance Fund